AZIZ

NESIN

USULEN

DUNYANIN EN GIRGIR HIKAYELERİ

USULEN

Aziz Nesin

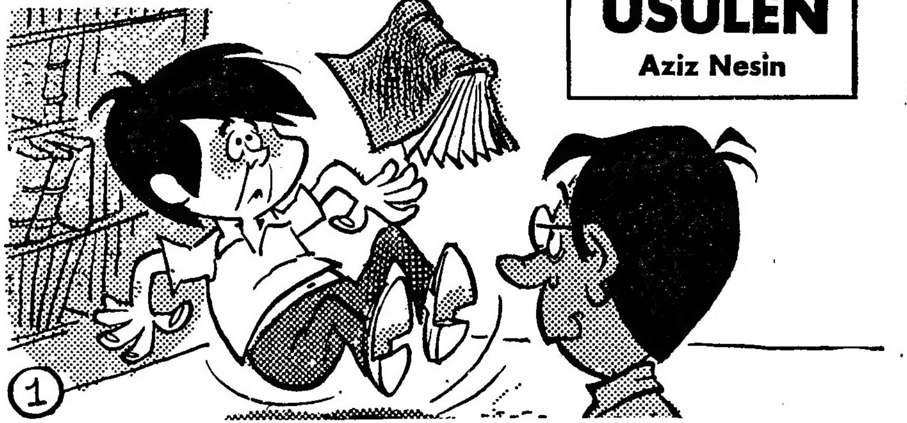

Sarıyer'in içerlerinde bir evdi... Bulana kadar epeyi aradım, yoruldum. Köşk büyük bir bahçe içindeydi. Yalçın çocukluk arkadaşımdır.

- Çok güzel bir köşkünüz var, dedim.

- Güher teyzemin köşkü.. dedi.

Yalçın'ın kitaplarını görmek için gitmiştim. Beni o kadar büyük, kitaplarla dolu bir odaya aldı ki, hangi birine bakacağımı şaşırdım. Yalçın,

- Çaylarımızı burada içelim. dedi.

Ben kalın ciltleri karıştırırken yukarı kattan titrek, çatlak, çatal çatal bir ses geldi:

- Hedef Çamlı Tepe.. Marş marş!.. Allah Allah Allah!..

Bir duraladım. Bu sese bir anlam veremedim. Yeniden kitaplara daldım. O çatlak ses bir daha duyuldu:

- Sağa çark, marş! İiiileriii, marş!

Yalçın'a soracağım ama bir türlü soramıyorum. Komut veren ses, çocuk sesine benzese, bir çocuk askerlik oynuyor, diyeceğim.

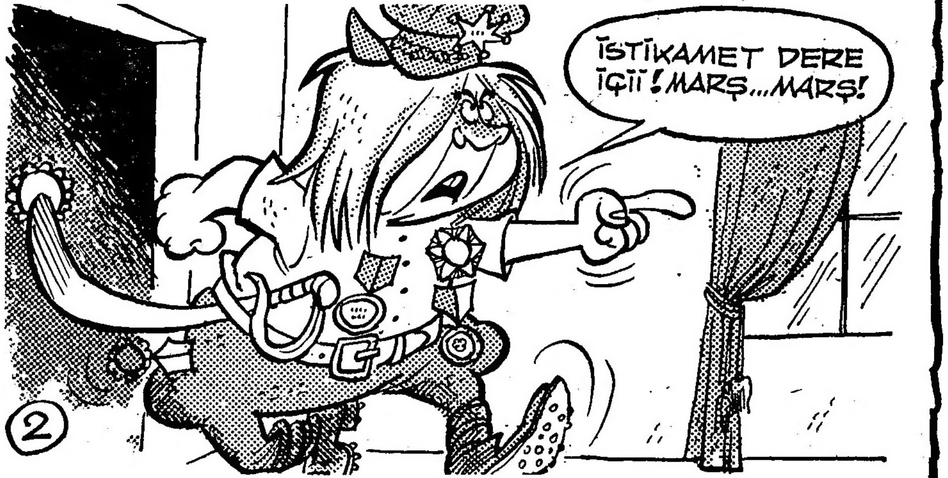

Yumuşak, geniş koltuklar içinde çaylarımızı içerken, yukarı kattan önce,

- İstikamet dere içiii! Marş marş!.. diye yine o ses duyuldu, sonra bir gümbürtü koptu. Birden kapı küt diye açıldı. İçeriye, şaşılası bir kılıkta, kadına benzemeyen, erkeğe hiç benzemeyen biri girdi. Saçları, bembeyaz uzundu. Başında çok eski zamandan kalma bir komutan şapkası vardı. Saçlarına, yüzüne bakarsan kadın. Giyinişi erkek. Göğsü, nişanlarla, madalyalarla dolu. Ayağında külot-pantolon eski ipek kadın çoraplarını da üstüne çekmiş. Belinde bir kılıç var.

O kılıkta bir yaratığı birden karşımda görünce, hemen yerimden fırladım. Yalçın, elimden tuttu:

- Güher dayım... diye içeri gireni bana tanıttı.

- Nasılsın delikanlı? dedi.

- Teşekkür ederim, efendim, dedim.

- Bir onbaşıya teşekkür ederim, denmez. "Sağol" denir. -Yal-

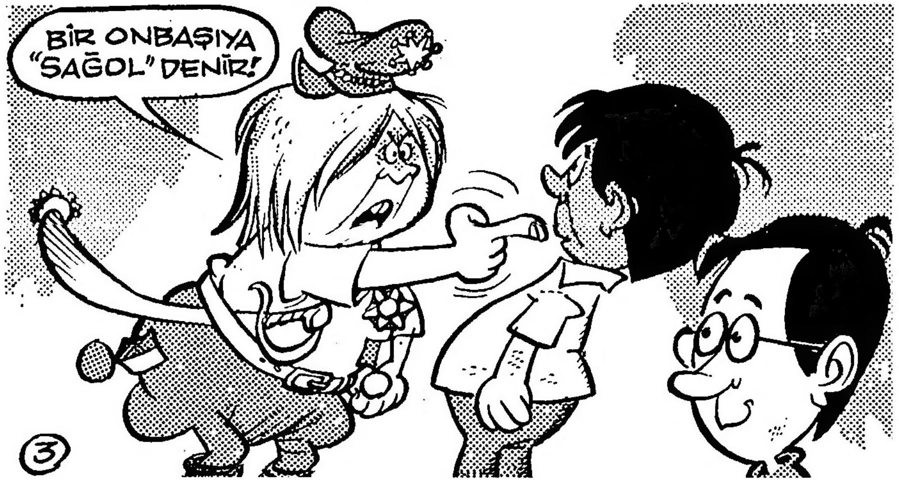

çın'a döndü. - Topçu kadanaları i- çin kuru ot lâzım.

Sonra, "İleriii, marş!" diye bağırarak dışarı çıktı.

Şaşkınlık içindeydim.

Yalçın,

- Ben sana Güher teyzemi an- latmamıştım, değil mi? dedi.

- Hayır, dedim. Önce Güher teyzen mi, Güher dayın mı?

- İkisi de... Bak, anlatayım.. Güher Teyzem, bu koca köşkte, iki evlâtlığı ile birlikte yaşıyor- du. Yanında hep iki evlâtlık bu- lundururdu. Birini yetiştirip bü- yütür. Onu evlendirince yeniden bir küçük kız alır. Babam Anka- ra'dan İstanbul'a tayin olununca, bir zaman otelde kaldık.. Kendi- mize uygun bir ev bulamadık. Gü- her Teyzem, "Koskoca köşkte ca- nım sıkılıyor, gelin birlikte otu- ralım," dedi. Annemle aralarında çok yaş farkı olduğundan, annem her dediğini dinler. Biz de bu köşke taşındık. Birlikte oturmaya başladık. O zaman Güher Teyze- min büyük oğlu Amerika'da, Gü- her Teyzemin kızı, aşağı yukarı annemle yaşıttır. O da evli, Maç-

ka'da oturuyorlar.

Böylece biriki yıl geçti. Bir sabah, ne ben, ne babam daha işe gitmemiştik. Girişte ayakkabımı giyerken sokak kapısı çalındı.. Kapıyı ben açtım. Eli çantalı bir polis,

-Güher burada mı oturuyor? dedi.

Polisin, Güher deyişine içer- ledim. Güher Teyzem o zaman yetmiş dört yaşında, eski bir İs- tanbul Hanımefendisi. Ona Sarı- yer'de herkes, "Hanımefendi", "Güher Hanımefendi", "Büyük Ha- nımefendi" der. Buralarda tanı- mayan da yoktur. Çok kişi adını bile bilmez de, "Hanımefendi" der Hanımefendilerin köşkü.. Hanım- efendilerin bahçesi.. Hep böyle. Hanımefendi denilince, onun Gü- her Teyzem olduğunu herkes an- lar.

Polise,

- Burada. Ne yapacaksınız?. dedim.

- Çağırın. Biraz lâzım.. dedi.

Güher Teyzem o zaman, o- turduğu yerden hiç kalkmıyor.

Kötürüm değil ama, rahattan, şişmanlıktan, yaşlılıktan yarı yatalak olmuş.

- Gelemez, dedim, ne istiyorsunuz, bana söyleyin.

Babam da sesimize geldi O da polise,

- Gelemez, dedi. Polis,

- Neden gelemiyormuş... Biz adamı getirmesini biliriz, dedi.

Babam,

- Getirin de görelim, dedi.

- Yani, kanun kuvvetine karşı mı geliyorsunuz?

- Yoo.. Şişmandır da ondan aşağı kata inemez.

Polis şaşırdı.

- Genç insan o kadar şişman olur mu? Nasıl merdivenlerden inemezmiş...

- Genç mi? genci? Yetmişini geçkin..

Polisin gözleri büyüdü. Elindeki kâğıdı okudu.

- Burada yirmi dört yaşında yazıyor. Peki, yetmiş yaşına kadar hiç askerlik yapmamış mı?

- Kim?

- Güher.

- Siz ne diyorsunuz? .. Güher Hammefendi kadındır.

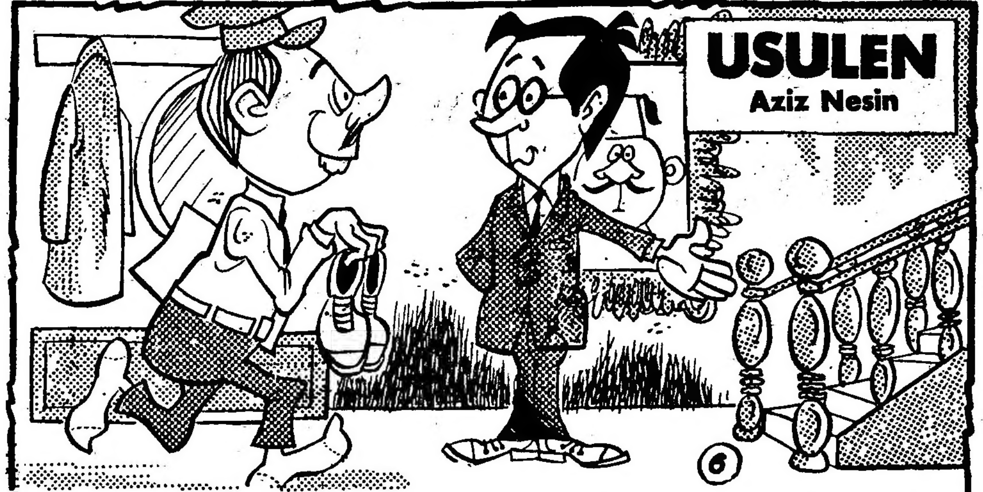

- Allah Allah... Asker kaçağı diye Askerlik Şubesi arıyor. Öyleyse bu Güher başka Güher olacak.

Annem, doğma büyüme Sarıyerli olduğu için,

- Buralarda başka Güher yoktur, dedi..

Polis, elindeki kâğıtta yazılı adrese bir daha baktı. Tamam adres burası. Bütün bunlardan sonra polis bize kuşkulu kuşkulu,

- Gelsin rica ederim, dedi, nihayet bu vatani vazifedir. Hepimizin başından geçti. Bundan kaçmak olmaz. Devletin kolu her yere yetişir. Nereye kaçsa yakalarlar.

Polis başlamışken daha nasihat edecekti ama, babam,

- Kendisi aşağı inemez, dedi, siz buyrun yukarıya, görün...

Annem,

- Yalnız, dedi, çok affedersiniz, lütfen ayakkabılarınızı çıkaracaksınız. Çok sinirlidir, kıyameti koparır.

Polisin kunduralarını, getirlerini çıkarması epiyi zor oldu.

Polis yukarı çıkıp Güher Teyze - mi dizlerine battaniye örtülmüş , koltukta oturur görünce şaşırdı . Biz, asker kaçaklığını öğrenince Güher Teyzemin kızacağını san - mıştık. Kızmadı, güldü, işi şakaya vurdu. Polis, elindeki kâğıda ba- karak :

- Adınız? dedi.

- Güher.

- Tamam, Soyadınız?

- Yeğenoğlu.

- O da tamam. Babanız?

- Tophane Nâzırı Halim Paşa.

- Tutuyor. Burda da Halim .. Anneniz?

- Vesamet...

Polis,

- Allah Allah, dedi, her şey u - yuyor. Bir yaşınız, bir de erkek olmamanız işi bozuyor. Efendim usûlen bize bir nüfus kâğıdı su - reti getirirsiniz. Biz de şubeye yazarız.

Polisin dediği gibi, "Usûlen" Güher Teyzemin nüfus kâğıdı su - retini çıkartıp karakola götürdük. Aradan bi onbeş gün kadar geç - ti geçmedi, yine o polis, yanında komiserle geldi. Komiser, uzun

zamandır Sarıyer'de bulunduğun- dan Güher Teyzemi tanırmış.

-Bir zabıt tutacağım Hanım - efendi, dedi.

Güher Teyzem,

- Ayol, madem beni tanıyor - sunuz, ne zaptı? ...dedi.

Komiser,

- Usûlen...dedi.

Aradan bir zaman daha geç - ti. Kapıya iki inzibat eriyle bir po lis geldi. Komiser, polisle haber yollamış :

- Hanımefendi, bir zahmet, Askerlik Şubesine kadar usûlen gidecek...

Biz,

- Bu nasıl iş?..filân diye söy- lenecek olduk.

Polis, yüzünü yumuşatarak,

- Usûlen, beyim...dedi.

Söylenişten öyle anlıyorduk ki herhangi bişey "Usûlen" oldu mu, "Aldırma, boş ver, hiçbişey ge - rekmez, hiç bir sorumluluğu yok - tur, ama yine de yapılır" anlamı- na geliyordu.

Güher Teyzemin Askerlik Şu- besine gitmesi bir iş..

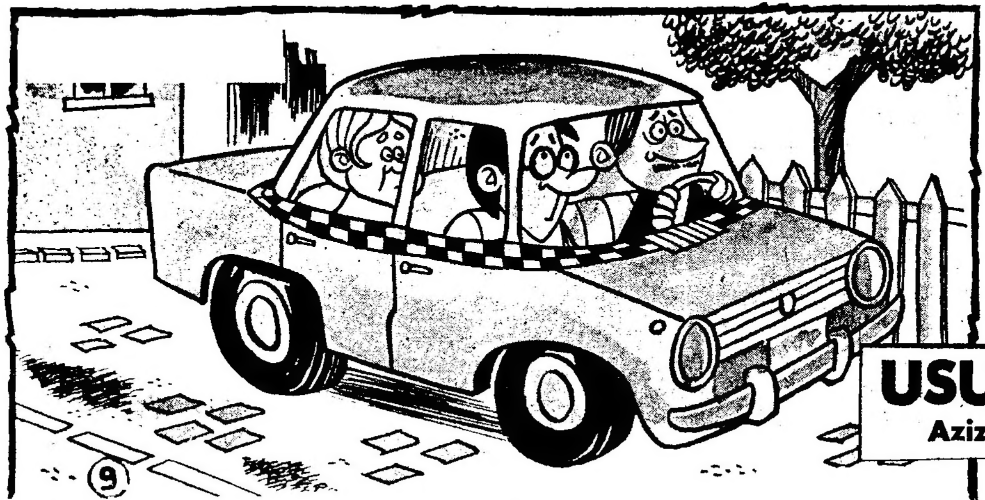

USULEN

Aziz Nesin

Kucakta merdivenden indirdik, arabaya bindirdik, Askerlik Şubesine gittik. Askerlik Şubesinin Başkanı bir yarbaydı. Yarbay, Güher Teyze'ye bişeyler sordu.

-Benim beyim generaldi. Yirmi yıl oldu, öleli. Nasıl olur da, benim gibi yetmişdört yaşında bir kadını askere almaya kalkarsınız? Ben Memduh Paşa'nın hanımıyım, dedi.

"Memduh Paşa" lâfını duyar duymaz, Yarbay,

- Vay Hanımefendiciğim. .diye yerinden fırladı, Güher Teyzemin ellerine yapıştı.

Bu yarbay teğmenken, Memduh Paşa'nın emrinde çalışmış. Güher Teyzemin gençliğini bilirmiş.

- Üzülmeyin Hanımefendi, dedi, böyle yanlışlıklar sık sık olur. Yalnız sizden bir ricam var, usûlen nüfustaki kaydı düzelteceksiniz, o kadar.

Güher Teyzem kızdı,

- Canım, bu ne biçim iş? dedi, karakol kadın olduğumu bilir, yine de size yollar. Siz benim kırk yıl önceki halimi bilirsiniz, nüfus memuruna yollarsınız.

- Usûlen, Hanımefendi, usûlen dedi.

Dikkat ettim, "Usûlen" diyenlerin suratı yumuşuyordu.. Askerlik Şubesinden çıktık. O günden sonra iki üç günde bir, bizim eve inzibatlar, polisler, bekçiler gelmeye başladı.

- Nüfustan kaydınız gelmedi. Yanlışlık düzeltilmezse askere almak mecburiyetinde kalacağız.

Boyuna sıkıştırıyorlar. Bizi bir korkudur aldı. Yetmişdört yaşındaki, fıçı gibi şişman, Güher Teyzeyi hiç şakası yok askere alacaklar. Önce Maçka'da oturan kızı ile damadı yetişti. Hep birlikte Nüfus Müdürlüğüne gittik. Nüfus Müdürü de Güher Teyzemin dämadının sınıf arkadaşıymış.. Hattâ iki defa da eve gelip Güher Teyzemin elini öpmüş.

- Ben Hanımefendiyi tanıyorum, dedi.

Hepimiz bir oh çektik. .Nüfus Müdürü işi memurlara bırakmadı. Kalktı kendisi uğraştı. Defterleri odasına getirdi. Hepimize çay ısmarladı. Bir kalın kocaman def-

teri karıştırdı.

-Evet, dedi, bir yanlışlık olmuş. Doğum tarihi 1301 yazılacakken yanlışlıkla 1351 yazılmış. Yâni Hanımefendi, yetmişdört yaşındayken, yirmidört oluyor."Güher" i de erkek adı sanmışlar.

Hepimiz gülüştük.. Sonunda yanlışlık anlaşılmıştı. Ordan ayrılırken, Nüfus Müdürü,

-Şimdi siz Hanımefendi, bu yanlışlığı düzeltmek için mahkemeye müracaat edeceksiniz, dedi.

-Aman, ne mahkemesi?..

-Usûlen Hanımefendi, usûlen bir mahkeme... Mahkeme kararı olmadan biz değiştiremeyiz.

-Canım efendim, yanlışlığı ben mi yaptım? Kim bu yanlışlığı yapmışsa o gitsin mahkemeye.

-Hanımefendi, bu mahkeme önemli bişey değil, usûlen bir mahkeme.

Eve döndük. Kapımızdan polisler, inzibatlar eksik olmuyor. Neredeyse, Güher Teyzeyi alıp askere götürecekler. Biz başa çıkamayınca İzmir'deki oğluna "Anneni askere alıyorlar, çabuk gel" diye telgraf çektik. Oğlan apar topar geldi. Karısını, çocuklarını da birlikte almış. Bu arada da askere almasınlar diye korkudan Güher Teyzeyi kaçırıp duruyoruz. Bir yakalarlarsa, askere götürecekler. Güher Teyzem, hepimizi topladı,

-İşin şakası yok, dedi, usûlen musûlen derken beni askere alacaklar. Aman işi sıkı tutun.

Mahkeme günü geldi.. Güher Teyze koltukta, sanık yerine geçti. Avukat,

-Sayın yargıcım. Müvekkilimin temiz nâsiyesinden de anlaşılacağı üzere... diye söze başladı.

Asker kaçağı olmadığını, kadın olduğunu, yaşının da yetmişdört olduğunu anlatmaya çalıştı. İki duruşma sonra, mahkeme tanıkların dinlenmesine karar verdi. Hep birden yargıcın evine koştuk. Yargıç, Güher Teyzemin ellerine sarıldı. Güher Teyze barut olmuştu.

-Ayol, sen beni bilmiyor musun? dedi, daha ne tanığı istiyorsun?

USULEN

Aziz Nesin

Yargıç,

-Aman teyzeciğim, usûlen. dedi, usûlen tanık dinlemek gerekir. İki tanık bulun yeter... Usûlen...

Hep birden tanık aramaya başladık. Güher Teyzemin yetmişdört yaşında olduğuna tanıklık edecek adamın en az doksan yaşında olması lâzım. Kime gidiyorsak,

- Ben yapamam, diyor.. Yetmişdört yıl önce ben değil, babam bile doğmamıştı.

-Canım bu usûlen bir tanıklık. Yetmişdört deme de yetmiş de, altmış de, elli de... Ne dersen de... Usûlen...

Kimisi,

-Anlarlar da başım belâya girer. Yalancı tanıklığın cezası büyük... diyor.

Ara-tara biri ellibeşinde, biri de altmış var yok, iki tanık bulduk. Mahkeme tanıkları dinledi.. Bu sefer de yargıç, Güher Teyzenin muayeneye sevkine, kadın olduğuna dair rapor almasına karar verdi. Bu karar verilirken, mahkeme salonunda Güher Teyzenin kızı, iki oğlu, sekiz de torunu vardı.

Yeniden yargıca gittik.. Ne desek boş...

-Canım, diyor, Güher Teyzenin kadın olduğunu ben de biliyorum. Elinde doğdum büyüdüm. Ama ne yapalım, usûlen bir kere muayenesi lâzım. Usûlen bişey bu.

Biz usûlen olan işlemleri tamamlamaya duralım, biyandan da Güher Teyzeyi askere alacağız diye sıkıştırıp duruyorlar.

- Müsaade edin... diyoruz.

-Yahu, ne müsaadesi.. Aylar geçti, diyorlar.

Bizde işler kolay yürür mü?

Güher Teyze,

-Ben bu yaştan sonra kadınlığımı muayene ettirmem... diye tutturdu.

Bu sefer biz yalvarmaya başladık:

-Aman Güher Teyze, bu muayene usûlen bir muayene.. Sahiden muayene değil ya, usûlen..

Güher Teyzeyi muayeneye götürdük. Mütehassıs doktor, Güher Teyzenin elini öptü.

- Bugün olmaz, dedi.

-Neden? diye sorduk.

-Efendim, bugün kurul günü değil. Yalnız benim muayenemle de olmaz, sağlık kurulu görecek.

Güher Teyzenin büyük oğlu,

-Yahu ne kurulu? dedi.. Sen benim annemin kadın olduğunu bilmiyor musun kardeşim?

-Bilmez olur muyum, kardeşim! Biliyorum. Ama bu usûlen bir muayene... Kurul muayenesi dedikse sahiden muayene değil ya. Usûlen...

Sonunda Güher Teyzeyi sağlık kuruluna çıkardık. Hiç bir doktor Güher Teyzenin elini bile tutmadı, nabzına bile bakmadı. Kadın olduğuna dair, yedi kişilik sağlık kurulu üyelerinin imzalarını taşıyan raporu verdiler.. Artık iş bitmiş, bir duruşmalık yargılamaya kalmıştı. Ama Güher Teyzeyi de askere götürmek için, bizi durmadan sıkıştırıyorlardı. Mahkeme günü geldi. Bizim gibi yakın akrabalardan başka, uzak akrabalar, tanıdıklar, uzak tanıdıklar, tanıdıkların tanıdıkları, meraklılar, hiç tanımadıklarımız

mahkeme salonunu doldurmuştu. Çünkü Güher Teyzenin askere alınacağını gazeteler yazmış, bir yıldan beri süren usûlen işlemler yüzünden bu olayı duymayan kalmamıştı.

Mahkemede rapor okundu. Tam yargıç, kararı okurken Güher Teyze birdenbire,

-Ben erkeğim!..diye bağırarak fırladı.

Önce bir şaşkınlık oldu. Sonra bir gülüşme... Güher Teyze,

-Ben usûlen erkeğim, askere gideceğim. Bu tanıklar, raporlar hepsi yalancı...dedi.

Mahkeme, Güher Teyzenin kadın olduğuna karar verdi ama, o gün bugün Güher Teyze kendini onbaşı sanıyor. Evde herkese kendisine Güher Dayı dedirtiyor. Kocası Memduh Paşa'nın eski elbiselerini sandıktan çıkardı. Giydi. Kılıcını kuşandı. Sabahtan akşama kadar mangasına talim yaptırıyor.

Yukardan cırlak, kart, çatallı bir ses geldi:

-İstikamet top ağaç... Marş marş!..Allah Allah Allah Allah!

SON